

ความเรียบง่ายในวิถีชีวิตผ่านเทคนิคภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ

The simplicity of life through Mokulito printing techniques

รัตติพร ลิ้นพานวงศ์¹

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์เรื่อง ความเรียบง่ายในวิถีชีวิตผ่านเทคนิคภาพพิมพ์โมะคุลิโตะมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา และเก็บข้อมูลกระบวนการภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัยแนวคิดเรื่องความเรียบง่ายในวิถีชีวิตเทคนิคโมะคุลิโตะ ให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ให้มีความหลากหลายทางด้านเทคนิคและเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจเทคนิคภาพพิมพ์มีทางเลือกมากขึ้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับมุมมองแนวคิดแนวทางจากศิลปินกับกระบวนการศึกษาทางเอกสารรวมถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการอธิบายความเป็นมาของเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์งาน ผู้วิจัยต้องการที่จะถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากินของผู้คนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ความทรงจำที่ได้คุ้นเคย และได้พบเห็นเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินไทยหรือแผ่นดินจีนที่ผู้วิจัยใช้ชีวิตมาตลอด 7 ปี และถ่ายทอดความเป็นวิถีชีวิตและความรู้สึกที่ได้ใช้ชีวิตอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกับภาพที่เห็นจนคุ้นตา สิ่งที่ยอมรับเพราะความเคยชิน แต่ในความเคยชินนั้นก็มีความงามที่แฝงเร้นซ่อนอยู่ โดยการหยิบยกนำสิ่งเหล่านั้นมาถ่ายทอด ทำให้ภาพที่เป็นแค่มุมมองธรรมดาตกกลายเป็นมุมมองที่พิเศษได้ ถึงแม้ในภาพอาจจะไม่มีสิ่งมีชีวิต แลดูเหมือนว่าเป็นภาพนิ่ง แต่สำหรับตัวผู้วิจัยพยายามจะถ่ายทอดผ่านงานภาพพิมพ์ให้เกิดความรู้สึกว่าภาพที่ไม่มีสิ่งมีชีวิตนี้ หากเมื่อตั้งใจมองแล้วจะให้ความรู้สึกว่าคุณอย่างกำลังดำเนินชีวิตอยู่ ภาพแต่ละภาพสามารถเล่าเรื่องด้วยตัวเอง เช่นบางภาพอาจให้ความรู้สึกว่ามีคนกำลังพายเรือ หรือแม้คำกวีเดี่ยวเรือกำลังสรวนกับการลวกเส้นกับลูกคำที่กำลังหิวโหยหรือสำหรับเรือบางลำที่เฝ้ารอลูกเรือพากลับข้ามไปยังอีกฟากฝั่งหนึ่ง โดยเลือกใช้เทคนิคโมะคุลิโตะหรือ Woodcut on Lithograph เพราะต้องการถ่ายทอดวิถีชีวิตที่พบเห็นเหล่านั้นโดยกำหนดแสงเงาและบรรยากาศที่คล้ายกับความเป็นจริงให้มากที่สุดและสาเหตุอีกประการที่เลือกใช้เทคนิคนี้ เพราะว่าง่ายและวัสดุไม่เอื้ออำนวยให้กับเทคนิคอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์และวัสดุบางอย่างหาซื้อยาก การขนส่งลำบาก ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะใช้เทคนิคและวัสดุที่เหมาะสมกับพื้นที่อาศัย โดยกระบวนการโมะคุลิโตะ นั้นมีการนำวัสดุไม้มาใช้ ซึ่งพื้นผิวของไม้สามารถตอบสนองในเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกของภาพได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้วิจัยทำเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่โดยใช้การเขียนแสงเงาจากดินสอไขลงบนไม้ เรื่องราวในผลงานนั้นล้วนเป็นวิถีชีวิตทั้งสิ้น เช่น รูปเรือที่ทำจากไม้ ดังนั้น วัสดุไม้ก็นำมาทำเป็นแม่พิมพ์ เมื่อถูกเขียนด้วยดินสอไขจะสามารถสะท้อนเนื้อหาที่ต้องการสื่อได้อย่างเต็มที่ คุณลักษณะพื้นผิวได้สร้างความกลมกลืน เนื่องจากความเป็นธรรมชาติของผิวไม้ได้ประสานรูปทรงที่พื้นผิวมีลักษณะเป็นไม้และรูปทรงที่สะท้อนถึงภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมกันเป็นเนื้อหาเดียวกัน

¹ อาจารย์, สาขาวิชาการจัดการศิลปกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

ได้อย่างกลมกลืน ผู้วิจัยพบว่าเทคนิคนี้มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ทำผลงานภาพพิมพ์ผลงานสร้างสรรค์ และยังได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของกระบวนการภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะสามารถนำมาประยุกต์เป็นเทคนิคทางเลือกให้กับศิลปินหรือบุคคลที่รักในศิลปะภาพพิมพ์แต่มีพื้นที่จำกัดและวัสดุอุปกรณ์ไม่เอื้ออำนวย

คำสำคัญ : โมะคุลิโตะ, ภาพพิมพ์หินบนแผ่นไม้, เทคนิคภาพพิมพ์, วิถีชีวิต

Abstract

The Creation of printmaking works of art simplicity in a way of life through the Mokulito printmaking technique aims to 1) To study and collect information on the process of Mokulito technique 2) To create contemporary printmaking artworks concept of The simplicity of life through Mokulito printing techniques creation of printed material to be more technically diverse and provide more guidance for those interested in these print techniques. This research was conducted from a conceptual perspective. The research also is focusing on explaining the history of technique and the creative process. The researcher wanted to convey the story of a simple life, living conditions, and the livelihoods of people that researcher has seen regularly in everyday life. Whether it is from Thailand or China where the researcher had lived for the past 7 years, and convey the way of living and the feeling of living on the bank of the river with familiar images. The researcher also brought out some simple thing that was always overlooked because of the habit but actually has a hidden beauty behind it by making the picture that can become a special perspective. Even though there is no life in the picture but it is actually the researcher intention to convey the feeling through the printmaking. If you pay attention to it, it gives you the feeling that everything is living. Each picture can tell a story by itself. For example, in some photos it might give the impression of someone is paddling; a boat noodle vendor is stirring and blanching the noodles with hungry customers; some ships are waiting for the crew to take them back across the coast. Using the Mokulito technique or Woodcut on Lithograph, the researcher intended to define the shadows and atmospheres in artworks, and tried to achieve the details that are most close to reality. The other reasons for choosing the Mokulito technique is the materials and types of equipment used in this technique are more favorable in achieving the desired outcomes. Also, the Transportation and availability of materials were difficult. Therefore, the researcher chose this technique and related materials

to suit the area where the researchers have lived. The equipment and materials that are difficult to buy in other techniques were readily available for the artist. The Mokulito process is based on wood materials, where the surface of the wood can respond very well to the emotions of the artist. The researcher was very satisfied with the outcome because this technique was very successful in depicting things about the way of life in the artworks. The textures in the artworks create a sense of harmony because of the feeling of naturalness of the wooden textures reflected very well in the final prints. It coordinates to the surface with actual wooden textures and in a way easier to get connected to this series of "The simplicity of life" is harmoniously combined with the same notion, to keep the feeling of realness, natural reality, and the true nature of things around. The researcher found this technique to be best suited for creative printmaking and the outcomes very well show the success of the Mokulito printing process Mokulito printmaking can be practiced as an alternative technique by artists or individuals who love the art of printmaking but do not have enough space and lack the availability of materials to work.

Keywords : Mokulito , Lithograph on wood, Printmaking techniques, Simplicity of life

ที่มาและความสำคัญ

ภาพพิมพ์ เป็นผลงานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยวิธีการพิมพ์ โดยมีแม่พิมพ์ต้นแบบ กดลงบนกระดาษหรือสิ่งที่มีพื้นผิวเรียบก็ได้ สามารถสร้างสำเนา ภาพพิมพ์เป็นศิลปะสาขาหนึ่งทางทัศนศิลป์ ลักษณะเป็นงานสองมิติ เช่นเดียวกับงานจิตรกรรม แต่แตกต่างกันตรงที่ผลงานจิตรกรรมนั้น ถ่ายทอดแนวความคิด อารมณ์ความรู้สึกลงบนวัตถุต่าง ๆ ที่ใช้สร้างสรรค์ เช่น ผ้าใบ หรือไม้กระดาน แต่งานภาพพิมพ์นั้น ศิลปินต้องถ่ายทอดแนวความคิด อารมณ์ความรู้สึกผ่านสื่อ ซึ่งทำหน้าที่เป็นแม่พิมพ์ ได้แก่ ไม้ โลหะ หิน หรือกระดาษเป็นต้น โดยกระบวนการในการสร้างแม่พิมพ์มีเทคนิคและวิธีการที่ต่างกัน ได้แก่ เทคนิค Etching, Drypoint, Aquatint, Mezzotint, Lithography, Monotype, Serigraphy, Engraving, Woodcut เป็นต้น

นอกจากกระบวนการข้างต้นแล้วยังมีเทคนิคภาพพิมพ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาอย่างหลากหลาย ซึ่งเทคนิคกระบวนการที่ผู้วิจัยยกมากล่าวคือ เทคนิคภาพพิมพ์ที่เรียกว่าโมะคุลิโตะ หรือ Lithograph on wood ซึ่งเป็นเทคนิคใหม่ เป็นการเอาเทคนิคของภาพพิมพ์หินและภาพพิมพ์แกะไม้รวมเข้าด้วยกันเป็นเทคนิคจากทางประเทศญี่ปุ่น หลังจากที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้กับเทคนิคใหม่นี้พอประมาณก็รู้สึกเกิดความสนใจในตัวขอเทคนิคนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหาเทคนิคภาพพิมพ์ที่ไม่ใช่แท่นพิมพ์ จึงได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลกระบวนการเทคนิคโมะคุลิโตะ และทดลองปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่เป็นแนวทางในการนำไปสร้างสรรค์

การทำงานภาพพิมพ์ในประเทศไทยนั้นมีการพัฒนาไปมากจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงต้องการที่จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคกระบวนการใหม่ ๆ เหล่านี้ไว้ เพื่อที่จะรักษาและสืบทอดศิลปะภาพพิมพ์ให้คงอยู่สืบไป อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาศิลปะและผู้สนใจทั่วไป ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นแรงกระตุ้นความคิด และเป็นแนวทางในการศึกษาศิลปะภาพพิมพ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลกระบวนการทำงานภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัย แนวคิดเรื่องความเรียบง่ายในวิถีชีวิตผ่านเทคนิคภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และสร้างทางเลือกในการพัฒนาเทคนิคภาพพิมพ์ให้มีความหลากหลายขึ้น

วิธีการศึกษา

1. รวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความ ที่เนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวคิดวิถีชีวิต
2. ข้อมูลภาคสนาม ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือถ่ายภาพ เพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมด เพื่อทำการสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ
4. นำผลสรุปจากการทดลองทางเทคนิคกระบวนการภาพพิมพ์มาพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา (Content) เป็นการวิจัยและเก็บข้อมูลในด้านเทคนิคและกระบวนการของภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ รวมถึงประวัติความเป็นมารวบรวมและวิเคราะห์การทำงานและกระบวนการของเทคนิคโมะคุลิโตะ
2. รูปแบบ (Form) เป็นการนำเสนอผลงานภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ โดยมีแสดงออกในมุมมองของการบันทึกจากภาพถ่าย ผู้วิจัยนำภาพถ่ายที่ได้ถ่ายด้วยตนเองมาตัดทอนปรับเปลี่ยนให้ได้ตรงกับความรู้สึกของผู้วิจัยที่ต้องการแสดงออก และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. เทคนิค (Technique) ใช้กระบวนการวิจัยที่ถ่ายทอดเป็นผลงานสร้างสรรค์เทคนิคภาพพิมพ์ 2 มิติ โดยการใช้วิธีการวาดเส้นลงบนแผ่นไม้ โดยใช้เทคนิคภาพพิมพ์หินและภาพพิมพ์แกะไม้ผนวกเข้าด้วยกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โมะคุลิโตะ (Mokulito) หรือ Lithograph on wood คือ เทคนิคอย่างหนึ่งของภาพพิมพ์ เป็นภาพพิมพ์หินบนแผ่นไม้ เป็นการเอาเทคนิคของภาพพิมพ์หินและภาพพิมพ์แกะไม้รวมเข้าด้วยกัน เป็นเทคนิคจากทางประเทศญี่ปุ่น คิดค้นโดย ศาสตราจารย์ เซอิชิ โอซะกุ (Seishi Ozaku) ศิลปิน และอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรศิลปะภาพพิมพ์ ของมหาวิทยาลัยทามะ ประเทศญี่ปุ่น
2. วิถีชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตประจำวันในสภาพแวดล้อมที่เป็นวิถีชีวิตแสดงถึง วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนทั่วไป หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การรด ต้นไม้ การพายเรือขายของ การเดินไปซื้อของ เด็กกำลังกระโดดเล่นน้ำในคลอง เป็นต้น
3. ความเคยชิน คือ ความคุ้นเคย หรือ Habituation การที่ทำเป็นนิสัย ตามปกติ สิ่งที่เห็น เป็นประจำจนคุ้นเคย การที่เราไม่รู้สึกแปลก เมื่อเห็นเหตุการณ์นั้นๆ เป็นเรื่องที่ปกติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. งานวิจัยนี้เป็นการเก็บข้อมูลของกระบวนการทำงานภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ
 2. เป็นแนวทางสร้างสรรค์งานศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัยเทคนิคโมะคุลิโตะ ให้มีความหลากหลายทางด้านเทคนิคมากขึ้น และเป็นทางเลือกให้กับศิลปินและผู้สนใจในเทคนิคภาพพิมพ์
- การวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์เรื่อง ความเรียบง่ายในวิถีชีวิตผ่านมุมมองของเทคนิคภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ (Mokulito) ได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์ผลงานดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคยชิน (Habitual Behavior)
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต (Way of life)
- 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic)

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคยชิน (Habitual Behavior)

พฤติกรรมความเคยชินอาจมีความสัมพันธ์โดยแปรเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำซ้ำ ๆ ในอดีตขณะที่อาจมีความสัมพันธ์โดยแปรผันกับความตั้งใจ Hanson and Huff แนะนำว่าความถี่ในการเลือกแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ อาจจะไม่สามารถระบุได้ว่าเป็น พฤติกรรมความเคยชิน เพราะเหตุผลสำหรับการกระทำ พฤติกรรมนั้นซ้ำ ๆ อาจมาจากความตั้งใจหรือผ่านการคิด โดยรอบคอบแล้ว เช่น การให้สัญญาณลงจอดของเครื่องบิน ความตั้งใจประกอบอาหาร การรักษาคนไข้ของแพทย์และความตั้งใจ

ในการขับรถเพื่อไปทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ Veplanken and Orbell และ Verplanken แนะนำตัวชี้วัดความเคยชิน (The Self-Report Habit Index; SRHI) อ้างอิงจากแนวคิดของความเคยชินสามารถอธิบายได้โดยอาศัยคุณสมบัติ 3 ประการจากคุณสมบัติทั้งหมดได้แก่ พฤติกรรมที่ขาดการตระหนักถึงสิ่งที่กระทำ มีความยากในด้านจิตใจเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรม และมีประสิทธิภาพในด้านจิตใจ ดัชนีที่ใช้ประกอบด้วย ความถี่ในการกระทำพฤติกรรม การกระทำโดยอัตโนมัติ การกระทำโดยขาดการตระหนักถึงสิ่งที่กระทำ รู้สึกแปลก ๆ ถ้าไม่ได้กระทำ การกระทำโดยปราศจากการคิด การกระทำบางอย่างที่ไม่ได้อาศัยความพยายาม การกระทำที่ดำเนินการเป็นประจำ (วัน เดือนและสัปดาห์) เริ่มต้นทำก่อนที่จะตระหนักถึงสิ่งที่กำลังทำ การกระทำที่ไม่ยาก ไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดเกี่ยวกับการกระทำ ลักษณะเป็นรูปแบบ และการกระทำนี้เป็นเวลานาน ดัชนีเหล่านี้ควรมีการตรวจสอบพิจารณาและนำไปปรับใช้กับการศึกษาในด้านต่าง ๆ (เสริมศักดิ์ พงษ์เมษา, สิทธิธา เจนศิริศักดิ์, 2556, หน้า 779-780)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต (Way of life)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1075) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน

งามพิศ สัตย์สงวน (2545: หน้า10) กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาส่วนมากเห็นพ้องต้องกันว่า “วัฒนธรรม คือแนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม ทำให้สมาชิกของสังคมมีชีวิตอยู่ได้” การนิยามวัฒนธรรมดังกล่าว จะทำให้ได้วัฒนธรรมระบบต่าง ๆ หรือได้วัฒนธรรมในความหมายวิถีชีวิตหรือชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกด้าน

วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทาง หรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน (วิทวัส ช้างศรี, 2553 : 6)

วิถีชีวิต หมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติค่านิยมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบ แผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (2544) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต (Way of life) ไว้ว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรม จึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

วิถีชีวิตของคนถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เช่น ชาวเขาก็แตกต่างจาก ชาวเมือง คนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธ ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติก็จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเอง จึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำ ลำหลังป่าเถื่อนกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง และวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับ

กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม จำเป็นที่ต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการอยู่รอด
 วิถีชีวิตจึงเป็นการสรุปความคิดและแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชน
 จะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้น ๆ ที่มีคุณค่า เกิดจากการ
 รวบรวมจากประวัติศาสตร์ ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชน
 ก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชนจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์
 ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ (วรรณพร อนันตวงศ์, เกียรติวา บุญปรากฏ, ปัญญา เทพสิงห์,
 2561 : 30)

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน

วิถีชีวิตชุมชน เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม หมายถึง วัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์
 นั้นเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนด พฤติกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน
 พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของ วัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด
 รูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่ง
 ใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่าง
 ของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การ
 ติดต่อสัมพันธ์กัน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ใน
 สังคม (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, 2542 : 50-51)

สังคมหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง ๆ จะต้องมีวิถีชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม วิถีชีวิตจึงเป็น
 เสมือนเอกลักษณ์เหนือตราประจำสังคม ซึ่งแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุดังนี้

1.3.1 ความคิดเห็นและการมองโลกต่างกัน ความคิดเห็นและการมองโลกต่าง
 กันจะทำให้วิถีชีวิตแตกต่างกันไป ในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกแห่งของโลกต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์
 ความเชื่อ ศาสนา การปกครอง เศรษฐกิจ การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนคบเพื่อนเหมือน ๆ กัน แต่รูปแบบ
 ของสิ่งเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นและค่านิยมของแต่ละสังคม (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล
 ,2542 : 53-54)

1.3.2 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ต่างกัน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันในแต่ละ
 พื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น ย่อมมีผลให้รูปแบบวิธีการ
 ดำเนินชีวิตของมนุษย์แตกต่างกันออกไปด้วยเหตุนี้แต่ละสังคมจึงต้องคิดหาวิธีการแก้ปัญหาให้
 เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์มาจากศัพท์ สุนทรีย์ + ศาสตร์ “สุนทรีย์” แปลว่า ดีงาม สุนทรียศาสตร์จึงมี
 ความหมายตามรากศัพท์ว่า วิชาว่าด้วยความงาม ผู้บัญญัติศัพท์ต้องการใช้แปลคำภาษาอังกฤษว่า
 aesthetics มาจากศัพท์ภาษากรีก aesthetikos ซึ่งเป็นคุณศัพท์ของคำกริยา aisthanomai แปลว่า

รู้ด้วยผัสสะ (to perceive) แต่ทว่าศัพท์ aesthetics ในภาษาอังกฤษกำหนดไว้ให้หมายถึงวิชาว่าด้วยศิลปะโดยทั่วไป (กิริติ บุญเจือ, 2552 : 3)

สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่พูดถึงเรื่องของความงาม โดยการแบ่งเรื่องที่สำคัญเป็น 3 เรื่อง คือ

1.4.1 สุนทรียภาวะ (Aesthetic State) ภาวะความงาม หรือความมีอยู่ของความงาม กล่าวเป็น 2 ประเด็น คือ

1.4.1.1 ความงามมีอยู่อย่างอัตวิสัย (Subjectivism) คือ การมีอยู่ของความงาม ขึ้นอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง (Depends on someone) คือความงามขึ้นอยู่กับเรา เราเป็นผู้บอกว่าสิ่งนี้งาม ความงามไม่ได้มีอยู่โดยตัวของมันเอง ซึ่งสุนทรียภาวะของศิลปวัตถุขึ้นอยู่กับตัวเรา ถ้าไม่มีตัวเรา สุนทรียภาวะหรือความงามก็ไม่มี สุนทรียภาวะของศิลปวัตถุหรือสิ่งที่เป็นศิลปะ ทำให้เกิดความยินดี (delight) หรือ ความพอใจทางสุนทรียะ (aesthetic pleasure) แก่ตัวเรา คำว่า Delight นั้น หมายถึง ความพอใจอย่างยิ่ง (great pleasure) ความสุข (happiness) สิ่งที่น่าความพอใจ มาสู่ (Satisfaction) สิ่งทีกล่าวนั้นเกิดขึ้นในจิตใจของผู้เสพงานศิลปะ นั่นก็หมายความว่า ต้องมีตัวคนเป็นผู้เสพงานศิลปะอยู่ด้วย ความพอใจทางสุนทรียะจึงจะมีขึ้นได้ ดังนั้นเองจึงกล่าวว่าความงาม ขึ้นอยู่กับคนใดคนหนึ่งผู้เสพงานศิลปะหรือกล่าวว่าความงามมีอยู่อย่างอัตวิสัย

1.4.1.2 ความงามมีอยู่อย่างวัตถุวิสัย (Objectivism) คือแนวคิดที่ว่าความงามมีอยู่โดยตัวของมันเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งใดหรือคนใดคนหนึ่ง คือเห็นตรงข้ามกับแนวคิดแรกที่ว่าความงามมีอยู่อย่างอัตวิสัย แนวคิดในประเด็นหลังนี้ เห็นว่าความงามมีอยู่โดยตัวของมันเอง ไม่ว่าใครจะเห็นหรือไม่ก็ตาม ความงามก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นความงามจึงไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใดหรือผู้ใด มีอยู่อย่างอิสระ (Independent) สุนทรียภาวะในลักษณะนี้เรียกว่าเป็นรูปแบบสุนทรียะ (Aesthetic Form) ซึ่งหมายความว่าสิ่งศิลปะ หรือศิลปวัตถุ มีคุณสมบัติของสุนทรียะอยู่ในตัวของมันเอง

1.4.2 รูปแบบสุนทรียะ (Aesthetic Form) แบ่งเป็น 5 รูปแบบ คือ สวยงาม (Beauty) งามอย่างน่าทึ่ง งามอย่างยิ่ง หรือสามารถให้ความสุขได้ (Sublime) โศกเศร้า (Tragic) ตลก (Comic)

1.4.3 ทฤษฎีของความงาม (Theory of Beauty) จะอ้างอิงถึงนักปรัชญาที่พูดถึงเรื่องความงามหรือทฤษฎีของความงาม ได้แก่ เพลโต (Plato 428-348 B.C) ตามแนวคิดปรัชญาของเพลโต ที่ว่ามีความจริงในเรื่องของความงามอยู่ในโลกของรูปแบบ (World of Ideas , World of Form) และความคิดเรื่องความงามก็เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างอิสระ นอกเหนือประสบการณ์ เพลโต ให้ความเห็นว่าความงามเป็นคุณลักษณะที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นสิ่งเชิงเดียว คำว่าความงามไม่สามารถนิยามได้ คำว่าความงามเป็นสิ่งที่คล้ายกันในเชิงตรรกวิทยา กับคำที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น คำว่า แดง หรือ สีสแดง ซึ่งความหมายของคำนี้เรารู้ได้จากประสบการณ์ตรง โดยการไปชี้ให้ดูสีแดง แปลว่าเราไม่สามารถนิยามได้ว่าสีแดงคืออะไร ต้องยกตัวอย่างของสิ่งที่มีสีแดงทั้งสิ้น ความงามของเพลโต เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างอิสระเหนือประสบการณ์ (สุพจน์ จิตสุทธิญาณ, 2556, หน้า 171)

2. รูปทรงจากวิถีชีวิตที่นำมาสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์งานภาพพิมพ์ เรื่องความเรียบง่ายในวิถีชีวิตผ่านมุมมองของเทคนิคภาพพิมพ์ โมะกุชิโตะ ผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนรอบ ๆ ตัว การใช้ชีวิตแบบถ้อยที่ ถ้อยอาศัย ความผูกพันกันของผู้คนรอบข้างและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ความเป็นธรรมชาติ จึงปรารถนาที่จะถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากินของผู้คนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินไทย หรือแผ่นดินจีนที่มีประสบการณ์ช่วงเวลาหนึ่งในชีวิต โดยรวบรวมข้อมูล ทัศนนามด้วยภาพถ่ายและการจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน

ภาพที่ 1 : ภาพข้อมูลจากสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตในเขตชุมชนริมน้ำที่อาศัยอยู่
ที่มา : รัตติพร ลิ้นพานวงศ์, 2556

ภาพที่ 2 : ภาพข้อมูลจากสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตชุมชนเขตประเทศจีน
ที่มา : รัตติพร ลิ้นพานวงศ์, 2556

3. อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรม

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมชุดนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลในภาคเอกสารที่ได้รับ อิทธิพลจากเทคนิคและแนวคิดของศิลปินแต่ละท่าน นำมาศึกษาและวิเคราะห์ และเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

3.1 อิทธิพลจากเทคนิค

ในงานสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย ได้รับอิทธิพลทางด้านเทคนิคและกรรมวิธีของโมะคุลิโตะ จากศิลปินชาวญี่ปุ่นชื่อว่า ศาสตราจารย์เซอิชิ โอซะกุ (Seishi Ozaku) อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ศิลปะภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปะทามะ ประเทศญี่ปุ่น ได้เริ่มคิดค้นการทำงานเกี่ยวกับเทคนิคลิโธกราฟ (Lithograph) หรือภาพพิมพ์หินในรูปแบบใหม่ที่เรียกกันโดยทั่วไปเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า “โมะคุลิโตะ” แปลตามความหมายได้ว่า ลิโธกราฟบนไม้ (Lithograph on wood) ด้วยการเปลี่ยนวัสดุแม่พิมพ์จาก หินปูนหรือแผ่นอะลูมิเนียม มาใช้แผ่นไม้อัดชนิดที่ทำมาจากเนื้อไม้ธรรมชาติ ซึ่งมีคุณสมบัติดูดซับน้ำ และใช้ทำการพิมพ์ได้ดีเช่นเดียวกับแม่พิมพ์หิน โดยการทำงานกระบวนการนี้สามารถกดทับด้วย น้ำหนักคน เปรียบเสมือนแท่นพิมพ์ ลงบนกระดาษโดยไม่ต้องใช้แท่นพิมพ์

3.2 อิทธิพลทางด้านแนวความคิด

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมชุดนี้ ได้ทำการศึกษาผลงานของ รองศาสตราจารย์ พินกร กาษรสุวรรณ ลักษณะงานเป็นเรื่องราววิถีชีวิตส่วนตัวในวัยเด็กของตนเองที่มีต่อบ้านเกิด เป็นเรื่องราวสภาพสังคมของตนเองในชนบท ทั้งเรื่องรายละเอียด ส่วนประกอบต่าง ๆ ของภาพที่ทำให้ภาพมีความน่าสนใจโดยใช้รูปทรงจากธรรมชาติ พัฒนาให้เรียบง่าย เอามาประกอบขึ้นเป็นรูปทรงและความหมายใหม่

3.3 สรุปประเด็นการศึกษาวิจัย

สรุปประเด็นในการศึกษาเพื่อทำงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่อง ความเรียบง่ายในวิถีชีวิตด้วย เทคนิคภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ กระบวนการทำงานของภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ นำเสนอและ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัยเทคนิคโมะคุลิโตะ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงาน ภาพพิมพ์ให้หลากหลายมากขึ้น และเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในเทคนิคภาพพิมพ์ได้มีทางเลือก อีกด้วย

ภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ (Mokulito) คือการผสมผสานระหว่างสองเทคนิคคือ เทคนิคภาพพิมพ์หิน (Lithograph) และภาพพิมพ์แกะไม้ (Wood cut) เข้าด้วยกัน ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความแตกต่างของทั้งสองเทคนิคนี้ ซึ่งมีความสำคัญต่อกระบวนการทำภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ

ภาพพิมพ์หิน (Lithograph) คือคำที่ใช้เรียกภาพพิมพ์แม่พิมพ์หินปูน (Limestone) คำว่า Lithograph มาจากรากศัพท์ภาษากรีก หมายถึง การเขียนบนหิน (Litho คือ ก้อนหิน ส่วน Graph คือ เขียน) สำหรับคนไทยเรียกกรรมวิธีนี้ว่า ภาพพิมพ์หิน ถึงแม้ว่าต่อมาได้มีการนำแผ่นสังกะสี (Zinc Plate) และแผ่นอลูมิเนียม (Aluminum plate) มาใช้แล้ว แต่ยังคงใช้หลักกระบวนการสร้างของแม่พิมพ์หินอยู่ จึงยังคงเรียกภาพพิมพ์แม่พิมพ์จากวัสดุใหม่นี้ว่า Lithograph อยู่เช่นเดิม เช่นอาจเขียนว่า

Litho from Stone หรือ Litho from Zinc Plate หรือ Litho From Aluminum Plate เพื่อให้ทราบว่าเป็นแม่พิมพ์ชนิดใด

Lithograph หรือภาพพิมพ์หิน จัดอยู่ในประเภทแม่พิมพ์น้ำราบ (Planograph Process) เพราะลักษณะของผิวแม่พิมพ์ มีลักษณะราบเรียบต่างจากแม่พิมพ์ชนิดอื่น ๆ โดยวิธีการพิมพ์นั้นจะอาศัยกฎเกณฑ์แห่งความไม่เข้ากันระหว่าง “น้ำกับน้ำมัน” ซึ่งรูปที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการขีดเขียนหรือระบายด้วยไข ลงบนแม่พิมพ์ (ซึ่งในเมืองไทยนิยมใช้เฟลทอลูมิเนียมเป็นแม่พิมพ์) โดยมีการทำน้ำหมักแบ่งเป็นค่าน้ำหมักอ่อน กลางและเข้มสุด ซึ่งได้มาจากการเขียนด้วยไขสีดำ วัสดุไขนั้นอาจมาในรูปแบบของดินสอเกรยอง, ผงซีร็อก (xerox powder) ,หมึกไข และน้ำหมึกไข ซึ่งวัสดุแต่ละชนิดที่นำมาเขียนนั้นจะทำให้ภาพมีลักษณะต่างกัน และภาพที่เขียนนี้จะกลายมาเป็นแม่พิมพ์ที่สามารถพิมพ์งานได้เป็นจำนวนมาก แต่ต้องผ่านกรรมวิธีขั้นตอนการกัดกรด เสียก่อน ซึ่งเคมีหลักที่ใช้คือ กาวกระถินหรืออารบิกกัม (arabic gum) ผสมกับกรดไนตริก (nitric acid) และฟอสฟอริก (phosphoric acid) ในการพิมพ์ก่อนที่จะกลิ้งหมึกพิมพ์จะต้องใช้น้ำหล่อเลี้ยงผิวของแม่พิมพ์ให้ชุ่มชื้น เมื่อกลิ้งหมึกพิมพ์ซึ่งมีไขเป็นส่วนประกอบสำคัญ ไขที่หมึกพิมพ์ กับไขที่อยู่บนแม่พิมพ์ก็จะจับตัวกัน ส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้มีการเขียนไข น้ำก็จะเป็นตัวกันไม่ให้หมึกพิมพ์ไปติดในบริเวณส่วนที่ไม่ต้องการ หรือติดในบริเวณส่วนที่ไม่ได้เขียนด้วยไข โดยเริ่มการพิมพ์แม่พิมพ์ที่มีน้ำหมักอ่อนสุดไปน้ำหมักเข้มสุด จนครบตามจำนวนที่ต้องการ จึงถือว่าเสร็จกระบวนการ

ภาพพิมพ์แกะไม้ (wood cut)

ภาพพิมพ์แกะไม้ หรือ ไม้ตัด (Wood cut) จัดอยู่ในกระบวนการแม่พิมพ์นูน (Relief Process) เป็นการพิมพ์ที่สร้างแม่พิมพ์โดยการแกะให้เป็นร่องลึกเข้าไป และใช้ผิวบนของส่วนนูนเป็นที่สร้างให้เกิดรูป ในการพิมพ์ต้องใช้ลูกกลิ้งที่กลิ้งหมึกลงไปบนแม่พิมพ์ หมึกพิมพ์จากลูกกลิ้งจะติดเฉพาะผิวบนของส่วนนูนเท่านั้น ส่วนที่กลิ้งลงไปจะไม่ติดหมึก แล้วใช้กระดาษทาบปิดลงไปบนแม่พิมพ์แล้วกดอัดด้วยเครื่องมือ หมึกก็ติดกระดาษเกิดเป็นรูปขึ้นมา พื้นผิวหรือร่องรอยที่แกะลงไปบนไม้ เราก็สามารถพิมพ์ซ้ำได้หลายครั้ง

ประวัติความเป็นมาของโมะคุลิโตะ (Mokulito)

เป็นเวลานานกว่า 30 ปีที่ศาสตราจารย์ เซอิชิ โอซะกุ อาจารย์ผู้สอนการพิมพ์ภาพในหลักสูตรศิลปภาพพิมพ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศญี่ปุ่น ได้เริ่มคิดค้นการทำงานเกี่ยวกับเทคนิคลิโธกราฟหรือภาพพิมพ์หินในรูปแบบใหม่ที่เรียกกันโดยทั่วไปเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า “โมะคุลิโตะ” แปลตามความหมายได้ว่า ลิโธกราฟบนไม้ (Lithograph on wood) ด้วยการเปลี่ยนวัสดุแม่พิมพ์จากหินปูนหรือแผ่นอะลูมิเนียม มาใช้แผ่นไม้อัดชนิดที่ทำมาจากเนื้อไม้ธรรมชาติ ซึ่งมีคุณสมบัติดูดซับน้ำและใช้ทำการพิมพ์ได้ดีเช่นเดียวกับแม่พิมพ์หิน ศาสตราจารย์ เซอิชิ โอซะกุ ต้องการคิดหาวิธีใช้หมึกให้น้อยลงบนเฟลท Etching โดยใช้หลักทางเคมีของน้ำและน้ำมันที่จะไม่ผสมเข้ากันในการพิมพ์

แบบภาพพิมพ์หิน โดยใช้ปัจจัยด้านพื้นผิวของแม่พิมพ์เนื้อไม้ธรรมชาติ ที่สร้างความยืดหยุ่นระหว่าง น้ำและหมึกพิมพ์ได้อย่างสมดุล หนึ่งในขั้นตอนที่เขาทำคือการพิมพ์ด้วยกรรมวิธีแบบร่องลึก (Etching) บนแม่พิมพ์ไม้โดยทาน้ำยาเคลือบเงาลงบนแผ่นไม้แล้วจึงแกะสลักลายเส้นลงไป ใช้น้ำมันแทนหมึกพิมพ์น้ำมันทาบริเวณที่แกะสลักไว้ ใช้น้ำมันยางปาดหมึกบนผิวหน้าแม่พิมพ์ออก และทำการพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์หิน ผลลัพธ์ที่ได้คือภาพพิมพ์ที่แสดงร่องรอยต่าง ๆ ได้อย่างอิสระบนแม่พิมพ์ไม้

ต่อมา เซอิชิ โอซะงุ ได้พบกับนักศึกษาคณะหนึ่งที่กำลังค้นหาวิธีการทำภาพพิมพ์แบบเฉพาะตัว โดยสร้างร่องรอยพูนจำนวนมากบนแผ่นไม้ด้วยกาบเกสโซ (Gesso) ซึ่งเป็นสีรองพื้นสำหรับเขียนรูป ขณะกำลังพยายามหาวิธีกันหมึกไม่ให้ลงไปอุดในรอยพูน เขาคิดว่าการทาน้ำลงบนแม่พิมพ์จะช่วยกันหมึกไว้ และมีความเป็นไปได้ที่จะช่วยให้เกิดสัมผัสพิเศษ โดยการพิมพ์แบบลิโทกราฟผสมกับการพิมพ์ไม้แบบญี่ปุ่นด้วยการใช้ “โคสะ” (กาวหนังสือผสมสารส้มใช้ทาเคลือบลงบนแผ่นไม้หรือกระดาษในการทำภาพพิมพ์ไม้แบบญี่ปุ่น) เขายังได้นำกาวกระติงทาเคลือบให้พื้นผิวแม่พิมพ์ไม้ เพื่อเพิ่มความสามารถกักเก็บความชื้นได้ดียิ่งขึ้น ผลการทดลองทำให้เขาเริ่มเข้าใจหลักพื้นฐานการผสมวิธีพิมพ์แบบภาพพิมพ์หินและภาพพิมพ์ไม้เข้าด้วยกัน

อุปสรรคหนึ่งในการทำภาพพิมพ์หิน คือ ความต้องการอุปกรณ์การพิมพ์ขนาดใหญ่ที่มีใช้เฉพาะอยู่แต่ในห้องปฏิบัติงานภาพพิมพ์เท่านั้น นักศึกษาศิลปะที่มีผลงานดี ๆ หลายคนต้องหยุดการทำภาพพิมพ์แบบลิโทกราฟหลังจากจบการศึกษา นั่นเป็นสิ่งที่น่าเสียดายมาก เซอิชิ โอซะงุ จึงได้พยายามรณรงค์ให้ใช้อุปกรณ์การพิมพ์ขนาดเล็กและการทำงานภาพพิมพ์อย่างง่าย ๆ โดยการนำพื้นฐานของการพิมพ์แบบลิโทกราฟมาผสมเข้ากับวิธีการทำภาพพิมพ์แกะไม้ ใช้เป็นเทคนิควิธีใหม่ให้กับกลุ่มศิลปินที่ได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ โดยใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์พื้นฐานซึ่งสามารถหาได้ทั่วไป การทำภาพพิมพ์หินบนแม่พิมพ์ไม้ “นับเป็นการใช้หมึกน้ำมันพิมพ์บนกระดาษในวิธีของชาวตะวันตก ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมการใช้สีน้ำพิมพ์ลงบนกระดาษในวิธีของญี่ปุ่น” แม้เครื่องจักรกลของการพิมพ์สมัยใหม่จะสามารถสร้างผลงานให้มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ส่งผลให้กระทบต่อกรรมวิธีการพิมพ์แบบดั้งเดิมอย่างมาก แต่วิถีดั้งเดิมในกระบวนการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ด้วยมือยังคงอยู่ และยังคงขยายกรรมวิธีหลากหลายเพื่อแสดงสุนทรียะเฉพาะของศิลปะภาพพิมพ์ต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด (ถอดความและเรียบเรียงจากบทความของศาสตราจารย์ เซอิชิ โอซะงุ ในสูจิบัตรนิทรรศการ Lithograph on the Wood in Rome ดูจากหนังสือภาพพิมพ์ลิโทกราฟบนแม่พิมพ์ไม้ รัชชัย ยุคินตพรพงษ์ : 2560 หน้า 16)

เทคนิคภาพพิมพ์ที่เรียกว่าไม้คูลิโตะหรือ Lithograph on Wood เป็นเทคนิคใหม่ ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักสำหรับแวดวงศิลปะในเมืองไทย เทคนิคนี้เป็นเทคนิคที่น่าสนใจอย่างมาก เพราะเป็นเทคนิคที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ไม่ต้องอาศัยพื้นที่มากมาย ไม่จำเป็นต้องมีสตูดิโอทำงานก็สามารถทำงานเทคนิคนี้ได้ และที่สำคัญไม่จำเป็นต้องใช้แท่นพิมพ์ซึ่งปัญหานี้เกิดกับนักศึกษาภาพพิมพ์หลายคน ที่อยากทำงานภาพพิมพ์ต่อ แต่เมื่อเรียนจบไปแล้วไม่มีแท่นพิมพ์จึงไม่สามารถทำงานภาพพิมพ์ต่อได้ เทคนิคนี้สามารถเติมเต็มให้กับความต้องการเหล่านั้นได้ กระบวนการทำงานของ

เทคนิคนี้จะใช้น้ำหนักคนโดยการเหยียบด้วยเท้า กดอัด ให้เกิดรูปภาพ ติดลงบนกระดาษ แทนการใช้มือหรือแท่นพิมพ์ กระบวนการนี้จะได้ผลที่มหัศจรรย์ที่เราไม่สามารถคาดเดาได้ ในระหว่างการพิมพ์ นี่คือนวัตกรรมที่แตกต่างจากเทคนิคอื่น ๆ ที่เคยศึกษามา

4. ขั้นตอนในการดำเนินงาน

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร หนังสือ และผลงานภาพพิมพ์สร้างสรรค์ สื่อบัตรแสดงงานที่เกี่ยวข้องกับโมะคุลิโตะ และข้อมูลจากการสอบถามจากผู้เคยทดลองเกี่ยวกับกระบวนการภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ รวมถึงจากบันทึกประสบการณ์ทำงานสร้างสรรค์โมะคุลิโตะของผู้วิจัย กระบวนการนี้มีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อนมาก สามารถฝึกทำเองที่บ้านได้ และอุปกรณ์เครื่องมือก็สามารถหาซื้อได้ไม่ยากตามร้านขายเครื่องเขียนทั่วไปหรือร้านค้าออนไลน์

4.2 ขั้นตอนการทดลอง

4.2.1 วัสดุ อุปกรณ์ในการทำภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ

- แผ่นไม้อัดเนื้อบีช (Beech) หรือไม้อัดยาง
- กรดฟอสฟอริก (Phosphoric acid)
- ผงเคซีน (Casein)
- กาวกระถิน (Arabic gum)
- น้ำยาแอมโมเนีย (Ammonia solution)
- น้ำมันสน (Turpentine)
- หมึกพิมพ์ (จะเป็นหมึกพิมพ์ของ Lithograph, Etching หรือหมึกพิมพ์ offset)
- วัสดุเขียนไชนาแม่พิมพ์ เช่น ดินสอไฮสปีด (ตราม้า, ตรามิตซูบิชิ), พู่ (Tusche), เกรยงไฮ (Litho crayon), หมึกแท่งไฮ (Rubbing ink), รวมถึงวัสดุอื่นๆ ที่มีส่วนผสมของน้ำมัน เช่น ปากกาลูกกลิ้ง ปากกาเคมี ดินสอสี สีอะคริลิก สีน้ำมัน สีเทียน เป็นต้น
- ผงแมกนีเซียมคาร์บอเนต (Magnesium carbonate power) ใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ เป็นตัวทำให้สีไม่เลวเกินไป
- ลูกกลิ้งยางขนาดต่าง ๆ สำหรับพิมพ์งานภาพพิมพ์
- เกรียง (สำหรับผสมสี จะเป็นเกรียงที่ใช้ผสมปูนหรือที่ใช้ปาดสีในงานจิตรกรรมก็ได้)
- ฟองน้ำเซลลูโลส (Cellulose sponge) หรือฟองน้ำที่เอาไว้ขัดหน้า ขัดผิว
- แปรง พู่กันกลมหรือแบน
- กระดาษบรูฟ (Proof) หรือกระดาษหนังสือพิมพ์
- กระดาษพิมพ์งาน ชนิดเรียบ เช่นกระดาษ Fabriano, BFK, และกระดาษArches
- แผ่นพลาสติกใส (เอาไว้ใช้สำหรับหมักกระดาษที่ใช้พิมพ์)
- เครื่องมือแกะไม้

- อ่างพลาสติก ขนาด 8-10 นิ้ว (ใช้แช่ฟองน้ำขณะพิมพ์)
- สเปรย์ฉีดน้ำ (ใช้พรมตอนเพททโกล์จะแห้งหรือใช้พรมเพื่อเพิ่มความชื้นให้กระดาษที่นำมาพิมพ์)
- ขวดผสมน้ำยา ขนาด 500 ml.(ขวดน้ำดื่มปกติ)

5. กระบวนการพิมพ์

5.1 การเตรียมแผ่นแม่พิมพ์ไม้

การเลือกไม้ไม่ควรเป็นไม้อัดเนื้อปืหรือไม้อัดยาง เป็นเนื้อไม้จริง แต่ไม่ควรเป็นไม้อัดที่ทำจากเศษผงไม้หรือเป็นกระดาษอัดผสม เพราะไม้ลักษณะนี้เมื่อโดนน้ำจะทำให้ไม้พอง พิมพ์ต่อไม่ได้ และควรเลือกกลายไม้สวย ๆ มีลายไปในทิศทางเดียวกัน หากได้ไม้ที่พอใจแล้วให้นำมาตัดตามรูปทรง ตามขนาดที่พอใจ จากนั้นนำมาขัดด้วยกระดาษทรายเพื่อลบเหลี่ยมที่อาจมากับไม้ และเพื่อให้เนื้อผิวของไม้เรียบง่ายต่อการวาด แล้วนำผ้าขี้ริ้วมาเช็ดทำความสะอาดแผ่นไม้ให้เกลี้ยงแล้วตั้งผึ่งไว้จนแห้ง

5.2 การเตรียมน้ำยาจากผงเคซีน (casein solution)

เคซีน เป็นของแข็งที่มีลักษณะเป็นเม็ดผงเล็ก ๆ มีสีตั้งแต่ครีมไปจนถึงเหลืองอ่อน มีกลิ่นคล้ายนม และไม่ละลายในน้ำเปล่า ส่วนน้ำยาแอมโมเนีย มีลักษณะเป็นของเหลว ใส มีกลิ่นฉุนเฉพาะตัว ในทางการแพทย์นำมาใช้สำหรับสูดดม ช่วยอาการเป็นลม หน้ามืดหรือเวียนศีรษะได้

การใช้น้ำยาจากผงเคซีนเป็นตัวเคลือบแผ่นไม้ที่วาด เริ่มจากการเตรียมขวดเปล่าขนาด 500 มิลลิลิตร และใช้ผงเคซีน ประมาณ 1 ช้อนชา ใส่ลงไปในขวด หลังจากนั้นใส่น้ำยาแอมโมเนีย เทลงไปในขวดผงเคซีน (โดยใช้แอมโมเนียผสมเพราะจะทำปฏิกิริยาเคมี ผงเคซีนจะละลายในแอมโมเนีย แต่ไม่ละลายในน้ำเปล่า) จากนั้นให้เขย่าจนผงเคซีนละลายหมด แล้วจึงเติมน้ำเปล่าลงไปในขวดจนเกือบเต็ม เขย่าอีกครั้งให้น้ำยาทั้งหมดเข้ากัน แล้วเทใส่ในภาชนะ อาจจะเป็นอ่างพลาสติกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8-10 นิ้ว และใช้แปรงทาไปให้ทั่วแผ่นไม้ที่ทำการขัดและเช็ดทำความสะอาดจนแห้งดีแล้ว โดยทาทั้งหมด 3 รอบ คือ รอบแรกทา แล้วปล่อยให้แห้ง และทำแบบเดิมอีกสองครั้ง ตากทิ้งไว้ 1-2 วัน จึงนำมาเขียนได้ (น้ำยาที่ทาเหลือ ไม่ควรเก็บไว้ ควรใช้ให้หมดภายในครั้งเดียว เพราะคุณภาพจะเสื่อมและบูดเน่าได้)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะผงเคซีน จะทำหน้าที่เป็นตัวเคลือบผิวไม้ ช่วยต้านทานน้ำที่ขยอเยิ้ม และยังทำหน้าที่เป็นตัวจับสี ทำให้สีเกาะติดบนวัสดุได้ดี หากข้ามขั้นตอนนี้ไป งานที่พิมพ์ที่ออกมาจะเป็นสีดำทั้งภาพ โดยไม่ปรากฏรูป

5.3 การเขียนแม่พิมพ์

ควรเลือกวัสดุที่มีลักษณะเป็นไขมาวาดลงบนแผ่นไม้ อาจจะเป็นดินสอไขสีดำ (ตราม้า, ตรามิตชูบิชิ), พู่ช (Tusche), แกรยองไข (Litho crayon), หมึกแท่งไข (Rubbing ink), รวมถึงวัสดุอื่น ๆ ที่มีส่วนผสมของน้ำมัน เช่น ปากกาลูกกลิ้ง ปากกาเคมี ดินสอสี สีอะคริลิก สีน้ำมัน สีเทียน เป็นต้น วัสดุ

เหล่านี้สามารถนำมาสร้างสรรคลงบนแผ่นไม้ได้ ในงานนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ดินสอไขสีดำตราม้า

ข้อแนะนำเวลาวาดลงบนแผ่นไม้ ก่อนอื่นสำรวจที่แผ่นไม้ว่าเป็นด้านเดียวกับที่เราเคลือบ น้ำยาเคซินไว้หรือไม่ ห้ามเขียนผิวด้านเด็ดขาด ในขณะวาดพื้นที่เป็นสีดำ ให้ลงสีให้ดำเข้มมากกว่าปกติ เพราะว่าส่วนเนื้อไม้ที่เราไม่ได้ระบายลงไปนั้น เวลาพิมพ์ออกมาจะเป็นสีเทาที่เกิดจากลายไม้ นั่นเอง และยังสามารถใช้เครื่องมือแกะไม้ แกะส่วนที่ต้องการเป็นสีขาวได้ โดยส่วนที่ถูกแกะนั้นจะเป็นร่องลึกและไม่ติดกับหมึกพิมพ์ เมื่อพิมพ์ออกมาจะเป็นพื้นที่ขาว หรือค่าน้ำหนักสว่าง

ข้อควรระวังอย่าลืมหากลับด้านของรูปภาพก่อนวาดทุกครั้งหรือหากวาดแบบไม่มีภาพร่างถ้ามีตัวอักษรเป็นส่วนประกอบในงาน ควรกลับด้านตัวอักษรเสียก่อนแล้วค่อยร่างลงไป เวลาวาดให้ระวังการวางมือบนแผ่นไม้ เพราะร่างกายของเรามีน้ำมัน ให้ใช้เศษกระดาษขุบรู้งามองมือจะดีกว่า และไม่ควรใช้ยางลบ เพราะในยางลบก็มีส่วนผสมของน้ำมัน อาจทำให้รูปที่วาดเกิดรอยต่างได้ จึงควรวาดอย่างระมัดระวัง

5.4 การเคลือบการลงบนแผ่นไม้

เมื่อวาดเรียบร้อยแล้ว จะเป็นขั้นตอนของการเคลือบการกระทิน(หรือการอะราบิค) การกระทินจะเป็นตัวเคลือบเพลท ทำให้สีเกาะพื้นผิว ไม่หลุดง่าย โดยการนำการกระทินมาละลายในน้ำอุ่น ตั้งทิ้งไว้ การจะค่อย ๆ ละลายกลายเป็นน้ำใส ๆ ขึ้น ๆ เรียกว่า การอะราบิค ต้องนำมากรองกับผ้าขาวบาง เพื่อเอาเศษหญ้าที่ติดมากับการออก โดยใช้อัตราส่วน การอะราบิค 500 มิลลิลิตร ต่อ กรดฟอสฟอริก 10 หยด ถ้าการอะราบิค 250 มิลลิลิตร ก็ใช้ กรดฟอสฟอริก 5 หยด หลังจากนั้นให้นำแปรงมาทาลงบนเพลทที่เขียนเสร็จแล้ว ทาทิ้งไว้ อย่างน้อย 2-3 ชั่วโมงขึ้นไป หรือ 1-2 วัน จะดีมากก่อนที่จะทำการพิมพ์

5.5 การเตรียมกระดาษสำหรับพิมพ์

กระดาษที่เลือกใช้นั้นควรเป็นกระดาษพิมพ์งานชนิดเรียบ เนื้อกระดาษยืดขยายได้ค่อนข้างง่าย เช่นกระดาษ Fabriano, BFK, Arches ควรวัดกระดาษมาให้ใหญ่กว่าเพลทที่พิมพ์ และต้องเตรียมทำขึ้นกระดาษก่อนทำการพิมพ์ โดยใช้การกระทินบริสุทธิ์(การที่ยังไม่ได้ผสมกรด) ผสมกับน้ำมันสนในอัตราส่วน 1 : 1 เตรียมอ่างพลาสติกใบกลาง แล้วเทส่วนผสมที่ตวงไว้ลงไป เติมน้ำเปล่าในอัตราส่วน การกระทิน+น้ำมันสน 1 ส่วน ต่อ น้ำสะอาด 10 ส่วน แล้วคนให้เข้ากัน ก็จะได้น้ำยาเพื่อเตรียมทำขึ้นให้กระดาษ

จากนั้นนำเอาแปรงมาจุ่มน้ำยาที่ผสมไว้ ทาลงบนกระดาษที่ตัดเตรียมสำหรับพิมพ์โดยทาให้ทั่วทีละแผ่น ไม่ควรทำให้แฉะเกินไป ทาพอดี ๆ แล้วเอาไปวางซ้อน ๆ กัน นำพลาสติกแผ่นใหญ่มาห่อกระดาษที่ทำไว้ พยายามห่ออย่างบรรจงที่สุด เพื่อไม่ให้กระดาษงอ (หากสามารถหาสิ่งของที่มีน้ำหนัก ขนาดเท่ากันหรือใหญ่กว่ากระดาษ เป็นแผ่นเรียบวางทับด้านบนกระดาษที่ห่อไว้จะดี แต่ถ้าหาไม่ได้ให้วางไว้ในพื้นที่เรียบ) ทิ้งไว้ ประมาณ 1-2 ชั่วโมงก่อนทำการพิมพ์ กระดาษที่เราหมักทำขึ้นไว้ควรใช้พิมพ์ให้หมดในครั้งเดียว อย่าเก็บไว้นาน เพราะอาจเกิดเชื้อราขึ้นได้

5.6 การพิมพ์

หลังจากหมักขึ้นกระดาษครบตามเวลาที่กำหนดแล้ว ต่อไปคือขั้นตอนการพิมพ์ โดยไม่ใช่แท่นพิมพ์ แต่จะใช้เท้าพิมพ์ ก่อนอื่นจะต้องนำสีมาตีด้วยลูกกลิ้งก่อน ผู้วิจัยเลือกใช้สีหมึกพิมพ์ออฟเซต (offset) โดยใช้อัตราส่วน 3:1 คือสีดำออฟเซต (offset) 3 ส่วน ต่อ สีน้ำเงินออฟเซต (offset) 1 ส่วน เหตุที่เลือกผสมสีน้ำเงินลงไปก็เพราะว่า จะทำให้สีดูมีความชุ่มชื้นมากกว่าที่จะใช้เพียงสีดำอย่างเดียว หลังจากได้สีที่ตีเสร็จแล้ว นำมาทำการล้างเพลท ด้วยการเตรียมน้ำอ่างพลาสติกใส่น้ำเปล่า พร้อมพองน้ำมาตั้งไว้ จากนั้นใช้พองน้ำที่ชุ่มด้วยน้ำเปล่า มาถูลักษณะวนให้ทั่วเพลทเบา ๆ ไม่ต้องกด เป็นการล้างสารของกาวที่เคลือบเพลทไว้ออก จากนั้นนำลูกกลิ้งที่กลิ้งหมึกไว้เรียบร้อยแล้วมา กลิ้งบนเพลทที่ถูกเลี้ยงไว้ด้วยน้ำ คอยเลี้ยงน้ำสลับกับกลิ้งสี อย่าให้เพลทแห้ง เพราะถ้าเพลทแห้งจะทำให้เพลทตันได้ ทำซ้ำจนรู้สึกวาสีติดเพลทดีแล้ว จึงนำไปพิมพ์ โดยวางเพลทไว้ข้างล่างและนำกระดาษพิมพ์ที่ทำขึ้นไว้มาวางด้านบน ถ้ากระดาษไม่ขึ้นจะไม่สามารถพิมพ์ได้ เพราะกระดาษที่ไม่ขึ้นจะไม่ซับหมึก เป็นวิธีเฉพาะการพิมพ์แบบนี้เท่านั้น (ถ้าพิมพ์กับเครื่องพิมพ์แม้กระดาษแห้งก็ยัง สามารถพิมพ์ได้) จากนั้นนำกระดาษที่พิมพ์มาวางซ้อนกันให้หนาพอประมาณ แล้วขึ้นไปเหยียบด้วยปลายเท้าให้ทั่วแผ่นเพลท พยายามให้น้ำหนักที่กดลงไปในนั้นเท่ากันทุกจุดที่ย่ำไป เมื่อทั่วแล้วค่อย ๆ เปิดออก โดยจับที่มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ พยายามลอกอย่างช้า ๆ แล้วนำไปตากผึ่งให้แห้ง จากนั้นให้รีบเอาพองน้ำมาเลี้ยงน้ำบนเพลท อย่าปล่อยให้ น้ำบนเพลทแห้ง ทำแบบนี้จนครบตามจำนวนที่ต้องการพิมพ์ ซึ่งงานพิมพ์ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศในขณะนั้นด้วยเช่นกัน

การพิมพ์ด้วยวิธีนี้อาจจะมีปัญหาเรื่องความไม่สม่ำเสมอและไม่สามารถพิมพ์งานชิ้นใหญ่กว่านี้ได้ เนื่องจากวิธีการนี้ใช้การเหยียบให้ทั่วแผ่นเพลทโดยใช้นิ้วเท้าเป็นตัวช่วยถ้าชิ้นงานใหญ่จะยิ่งพิมพ์ยาก งานอาจเกิดรอยต่างเนื่องจากเหยียบไม่ทั่วเพลท ดังนั้นวิธีในลักษณะนี้จึงเหมาะกับภาพพิมพ์ที่มีขนาดเล็ก

การวิเคราะห์ผลงานการสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ผลงานการสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งผลงานเป็นทั้งหมด 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 Impression in my home จำนวน 4 ชิ้น ชุดที่ 2 The living of life จำนวน 10 ชิ้น และชุดที่ 3 The view of life จำนวน 11 ชิ้น โดยเสนอแนวทางการแสดงออกผลงานแต่ละชุดที่มีพัฒนาการของการสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยรวมจำนวน 25 ผลงาน ได้แก่

- 1) Impression in my home หมายเลข 1-4
- 2) The living of life หมายเลข 1-10
- 3) The view of life หมายเลข 1-11

ผลงานมีการวิเคราะห์รายละเอียดจากประเด็นหลัก ดังนี้ 1) แนวคิดของการสร้างงาน 2) รูปแบบในการสร้างสรรค์ 3) วัสดุและเทคนิคที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ 4) สรุปผลการสร้างสรรค์

1. แนวคิดของการสร้างสรรค์ผลงาน (Concept)

ผู้วิจัยเติบโตมาในครอบครัวเกษตรกร ได้รับวิถีการทำเกษตรกรรมที่หลากหลาย อีกทั้งซึมซับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของการใช้ชีวิตแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ความผูกพันกันของผู้คนรอบข้าง และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ความเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นความงามที่ยังคงอยู่ในธรรมชาติ ถึงแม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งเหล่านี้จะยังคงอยู่ไม่ลบเลือนไปจากความทรงจำ บ้านของผู้วิจัยเป็นบ้านริมแม่น้ำ (ท่าจีน) จึงมีความผูกพันกับกระแสน้ำ และมีกิจกรรมในบ้าน เช่น ล้างจาน ซักผ้า รดน้ำต้นไม้ ผลงานในการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ในชุดที่ 1 “Impression in my home” และชุดที่ 2 “The living of life” จึงมีแนวคิดหรือเนื้อหาเรื่องราววิถีชีวิตแบบไทย นำเสนอผ่านภาพของเรือที่มีหน้าที่แตกต่างกันออกไปจากความทรงจำที่ได้คุ้นเคยและได้พบเห็นเป็นประจำ เนื้อหาภาพในงานนั้น ผู้วิจัยตั้งใจที่จะถ่ายทอดความเป็นวิถีชีวิตและความรู้สึกที่ได้ใช้ชีวิตอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ จากภาพเรือที่เห็นจนคุ้นตา จนหลายคนมองว่ามันก็เป็นแค่เรือธรรมดา แต่ในความคุ้นเคยนั้นก็มีความงามที่แฝงเร้นซ่อนอยู่ โดยสามารถนำมาถ่ายทอดจากภาพที่เป็นแค่มุมมองธรรมดากลายเป็นมุมมองที่พิเศษได้ ถึงแม้ในภาพอาจจะไม่มีสิ่งมีชีวิต แลดูเหมือนว่าเป็นภาพนิ่ง แต่สำหรับตัวผู้วิจัยพยายามจะถ่ายทอดผ่านงานภาพพิมพ์ให้เกิดความรู้สึกว่า จากภาพที่ไม่มีสิ่งมีชีวิตนี้ หากเมื่อตั้งใจมองแล้วจะให้ความรู้สึกว่าคุณอยู่อย่างกำลังดำเนินชีวิตอยู่ ภาพแต่ละภาพสามารถเล่าเรื่องด้วยตัวเอง เช่น ในบางภาพอาจให้ความรู้สึกว่ามีคนกำลังพายเรือ หรือแม่ค้าก๋วยเตี๋ยวเรือกำลังสรวนกับการลวกเส้นกับลูกค้าที่กำลังหิวโหย หรือสำหรับเรือบางลำที่เฝ้ารอลูกเรือพากลับข้ามไปยังอีกฝั่งหนึ่ง

ผู้วิจัยตั้งใจไม่ให้มีสิ่งมีชีวิตในภาพงาน เพราะว่าภาพบางภาพไม่ต้องมีสิ่งมีชีวิตก็สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาได้ มุมมองที่เรามองเห็น รับรู้และรู้สึกกับสิ่งเหล่านี้สามารถบอกได้ว่า “ภาพงานทุกภาพมีการเคลื่อนไหวในความรู้สึก เหมือนราวกับว่ามีชีวิตอยู่ในนั้นจริง ๆ ” และเลือกที่จะถ่ายทอดมาเป็นภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ ประเภทขาวดำ เพราะภาพพิมพ์โมะคุลิโตะ สามารถถ่ายทอดความรู้สึกความเป็นธรรมชาติได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง สามารถตอบสนองความรู้สึกและแนวคิดของผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี เหตุผลของงานชุดนี้เลือกเป็นงานประเภทขาวดำ เป็นเพราะเรื่องราวที่นำมาถ่ายทอดเป็นประสบการณ์ที่ประทับใจ ผ่านกาลเวลาและถูกเก็บบันทึกเป็นภาพความทรงจำ ซึ่งผู้วิจัยสัมผัสได้ว่าสิ่งที่ผ่านมาแล้วสามารถถูกเก็บไว้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ภาพของสถานที่จากเคยมีสีสัน ภาพความทรงจำนั้นจะถูกเปลือยออกมาเป็นสีขาวดำ อีกทั้งภาพขาวดำยังทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกคิดถึง โหยหาวิถีชีวิตแบบชิว ๆ ตรง ๆ เช่นเดียวกับเรื่องราวของผู้วิจัยอีกด้วย

2. รูปแบบในการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ในเทคนิคโมะคุลิโตะ ได้กำหนดให้เป็นแบบรูปธรรม มีการศึกษารูปแบบเหล่านั้นจากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้พบเห็น รูปทรงของวิถีชีวิตในชีวิตประจำวัน และบันทึกข้อมูลเหล่านั้นด้วยภาพถ่าย ถ่ายทอดผ่านกระบวนการภาพพิมพ์ ใส่น้ำหนัก ความรู้สึก ผ่านลายเส้นและมุมมองของภาพ เพื่อให้ภาพสมบูรณ์โดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ในการจัดภาพ ก่อเกิดความงาม เอกภาพ และเห็นถึงแนวความคิดของผู้วิจัยในการแสดงออก

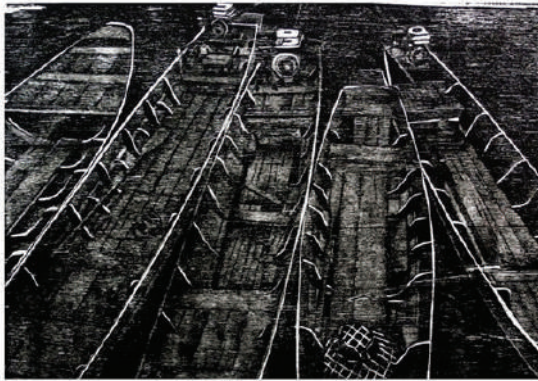
3. วัสดุและเทคนิคที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์

ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคโมะคุลิโตะ ในการสร้างสรรค์ผลงานทั้ง 3 ชุด คือการผสมผสานระหว่างสองเทคนิคคือ เทคนิคภาพพิมพ์หินและภาพพิมพ์แกะไม้เข้าด้วยกัน

ด้านเทคนิค ผู้วิจัยได้ค้นคว้าในเทคนิคของโมะคุลิโตะ ในระยะแรกของการทดลองพิมพ์ค่อนข้างมีปัญหาในเรื่องสภาพอากาศ เพราะถ้าอากาศหนาวเกินไปสีพิมพ์จะแห้งตัวเร็ว เมื่อกลิ้งไปบนเพลทสีจะไม่ค่อยติดบนเพลท ต้องกลิ้งมากกว่าปกติ และพบว่าความคมชัด ของสีดำขาว ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับแผ่นไม้ที่เลือกใช้อีกด้วย ซึ่งท้ายที่สุดแล้วหลังจากศึกษาและทดลองแก้ปัญหาในกระบวนการภาพพิมพ์ดังกล่าวนี้เป็นระยะเวลา 3 ปี จึงได้ผลงานที่สมบูรณ์ด้วยค่าน้ำหนักจนเป็นที่น่าพอใจ

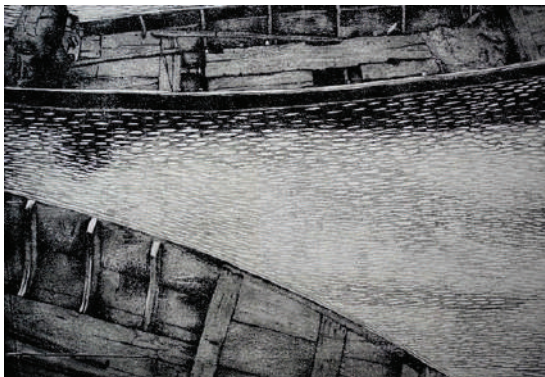
3.1 ผลงานจากการสร้างสรรค์

3.1.1 ภาพชุดที่ 1) Impression in my home

ภาพที่ 3 : Impression in my home หมายเลข 3
ที่มา : รัตติพร ลิ้นพานวงศ์, 2556

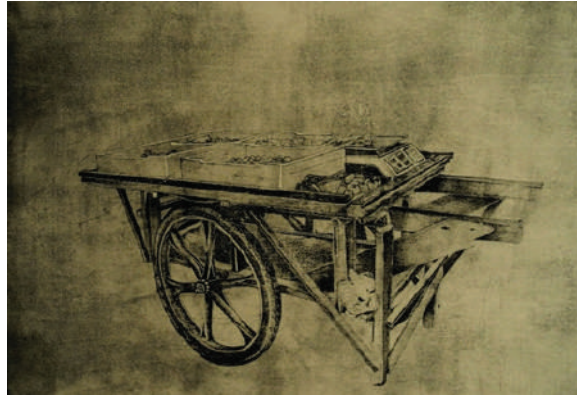
3.1.2 ภาพชุดที่ 2) The living of life

ภาพที่ 4 : The living of life หมายเลข 3
ที่มา : รัตติพร ลิ้นพานวงศ์, 2556

3.1.3 ภาพชุดที่3) The view of life

ภาพที่ 5 : The view of life หมายเลข 10

ที่มา : รัตติพร ลิ้นพานวงศ์, 2557

สรุปผลการสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ของการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ ได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาทั้งหมด 3 ชุด โดยผู้วิจัยมุ่งหวังผลงานสร้างสรรค์นี้เพื่อพัฒนาผลงานและต่อยอดผลงานไปสู่การสร้างสรรคในรูปแบบเฉพาะตนและเพื่อถ่ายทอดวิถีชีวิตไทยและจีนในมุมมองและความคิดตามประสบการณ์ของผู้วิจัย จากการสร้างสรรค์พบว่า เทคนิคนี้ไม่ได้สอนให้เราสร้างจำนวนการพิมพ์ เหมือนอย่างที่เคยเทคนิคทำได้ในปริมาณมาก แม่พิมพ์หนึ่งแผ่นที่เขียนมาอาจสร้างงานได้เพียง 3 - 5 Edition เท่านั้น แต่สิ่งนี้ไม่ได้มีปัญหา แต่กลับทำให้งานมีคุณค่ามากขึ้น และแต่ละภาพก็จะได้รูปแบบและพื้นผิวที่แตกต่างกันเล็กน้อย กระบวนการนี้ทำให้พื้นผิวที่กระบวนการอื่นทำไม่ได้ และขณะที่กำลังพิมพ์อยู่นั้น ก็จะพบว่าพื้นผิวลายไม้บนแม่พิมพ์ค่อย ๆ ชัดเจนขึ้น และโทนสีก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนไป จนภาพค่อย ๆ มี دلง เรื่อย ๆ แม้ว่าแม่พิมพ์ชนิดนี้จะไม่ค่อยเสถียร เมื่อเทียบกับการพิมพ์เทคนิคแม่พิมพ์หินแบบดั้งเดิม และแม่พิมพ์ที่พิมพ์แล้วจะไม่สามารถถ่วงน้ำหนักกลับมาพิมพ์ซ้ำใหม่ได้อีก ซึ่งเป็นข้อเสียของกระบวนการนี้ อย่างไรก็ตาม การได้ทำงานสร้างสรรค์อย่างอิสระบางทีก็ช่วยลบข้อเสียเหล่านั้นไปได้ ถึงแม้ว่าเทคนิคนี้จะมีตัวแปรมากมายที่ต้องเป็นแบบนั้น แต่มันก็เป็นสัญญาณที่ดีในการต่อยอดศิลปะภาพพิมพ์ให้ยังคงอยู่ต่อไป เพราะการที่ไม่ได้ถูกเลือกให้ทำงานสร้างสรรค์แต่การทำงานสร้างสรรค์อย่างเป็นธรรมชาติ อาจกล่าวได้ว่าการสร้างสรรค์ คือ สภาพการดำรงอยู่ ศิลปะไม่ใช่เรื่องของศิลปินมืออาชีพเท่านั้น แต่ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันและมันก็อยู่ที่จะสังเกตเห็นหรือไม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์เรื่อง ความเรียบง่ายในวิถีชีวิตผ่านมุมมองของเทคนิคภาพพิมพ์ โมะคุลิโตะ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการสร้างสรรค์ได้ดังนี้

- 1) ได้ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการภาพพิมพ์เทคนิคโมะคุลิโตะ
- 2) พัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ร่วมสมัยที่ถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม
- 3) ได้สร้างทางเลือกในการทำภาพพิมพ์ให้เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทย

สรุปผลการวิจัย

- 1) ผลการทดลองจากกระบวนการสร้างสรรค์ พบว่าจำนวนพิมพ์ (Edition) ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ ณ สถานที่นั้น ๆ ไม่ควรมีอากาศที่เย็นเกินไป เพราะสีพิมพ์จะแห้งตัวเร็ว เมื่อกลิ้งไปบนเพลทสีจะไม่ค่อยติดบนเพลท ต้องกลิ้งหมึกพิมพ์มากกว่าปกติ รวมถึงจำนวนของผลงานที่พิมพ์ได้นั้นก็จะมีคุณภาพต่างกัน
- 2) แผ่นไม้ที่เลือกนำมาใช้เป็นแม่พิมพ์ควรเป็นไม้ฮัดเนือบีช (beech) หรือไม้ฮัดยาง แต่ไม่ควรเป็นไม้ฮัดที่ทำจากเศษผงไม้หรือเป็นกระดาษอัดผสม เพราะไม้ลักษณะนี้เมื่อโดนน้ำจะทำให้ไม้พอง พิมพ์ต่อไปไม่ได้
- 3) การใช้สีหมึกพิมพ์ออฟเซต (offset) โดยใช้อัตราส่วน 3:1 คือสีดำออฟเซต (offset) 3 ส่วนต่อ สีน้ำเงินออฟเซต (offset) 1 ส่วน จะทำให้สีดูมีความชุ่มชื้นมากกว่าที่จะใช้เพียงสีดำอย่างเดียว
- 4) จากการค้นพบข้อผิดพลาดบางอย่างในเทคนิคโมะคุลิโตะ เป็นผลให้สามารถนำข้อผิดพลาดนี้ไปปรับปรุงให้กระบวนการสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 5) ผลงานสร้างสรรค์แสดงความเป็นตัวตนของผู้สร้างสรรค์
- 6) ผลงานสร้างสรรค์ได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของกระบวนการภาพพิมพ์โมะคุลิโตะสามารถนำมาประยุกต์เป็นเทคนิคทางเลือกให้กับศิลปินหรือนักคนที่รักในศิลปะภาพพิมพ์แต่ไม่มีพื้นที่ในการทำงานเพียงพอ เทคนิคนี้จึงเป็นทางเลือกให้กับบุคคลที่สนใจ

เอกสารอ้างอิง

- พวงเพชร สุรัตน์กุล.(2544). มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณพร อนันตวงศ์, เกิดถาวา บุญปรากการ, ปัญญา เทพลิงห์.(2561). วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนศรีวัง. งานวิจัย. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กীরติ บุญเจือ.(2552). ปรัชญาศิลปะ. กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิชย์.
- กัญญา เจริญศุภกุล.(2550). ภาพพิมพ์หิน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สุพจน์ จิตสุทธิญาณ.(2556). ความเข้าใจในทฤษฎีสุนทรียะ.วารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 9(2), 1-179.
- เสริมศักดิ์ พงษ์เมษา, สิทธา เจนศิริศักดิ์.(2556). การวัดพฤติกรรมความเคยชินและทัศนคติที่ดีต่อการใช้รถส่วนบุคคล. งานวิจัย คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- วิทวัส ช้างคร.(2553). การเปลี่ยนแปลงวิถีของชาวไทยพุทธ หลังเหตุการณ์ไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ.2547-2554 กรณีศึกษา หมู่ 4 ตำบลพะเยา อำเภอเมืองจังหวัดยะลา. งานวิจัยสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.
- เวธกา เสวครบุรี.(2554). โครงการวิจัยแนวทางการฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.
- Sawaoka Yasuko,Hozumi Setsuko,Yago Yumiko and Tsunoda Motomi.(2018). Lithograph on wood in Rome [Catalog Images]. Committee for the exhibition achievement. Shinkosha Co.Ltd.